

Kolateralet alternative në sektorin bankar në Shqipëri

Zhvillimet në tregjet financiare ndërkombëtare, në drejtim të ofrimit të produkteve të ndryshme për mundësi investimi, kanë përcjellë nevojën për zhvillim edhe në tregun financiar shqiptar.

Soni THANO

Drejtoreshë, Divizioni i Menaxhimit të Rezervës
BANKA CREDINS

Situata aktuale e huave, sipas llojeve të kolateraleve

Veprimtaria kryesore e bankave tregtare është t'u ofrojë klientëve shërbim cilësor, për të gjitha kërkesat për financim, në përputhje me standardet e pranueshme të huas dhe duke ruajtur rentabilitetin e bankës. Në rolin e tyre si ndërmjetës financiarë, bankat si institucione huadhënëse kryejnë veprimtarinë e tyre si huadhënëse të kolateralizuara. Nivelet e larta të pasigurisë janë tipare të qenësishme të transaksioneve tregtare. Një miratim plotësisht i pranueshëm i huas sot, mund të kthehet në humbje relativisht shpejt, për shkak të faktorëve të jashtëm, si për shembull: ndryshime jo të favorshme në mjedisin e biznesit. Kategoritë kryesore të kolateraleve të pranueshëm sot në sektorin bankar janë:

• **Cash** (para e gatshme) **kolateral** -

konsiderohet çdo depozitë, ose llogari rrjedhëse e bllokuar në bankë;

• **Hipoteka** - (e rekomandueshme është: "E radhës së parë të preferimit") për pronat e paluajtshme në pronësi të huamarrësit, ose dorëzanësit dhe/ose çdo person tjetër që merr përsipër të rëndojë me barrë hipotekare pasurinë e tij/saj, për të garantuar kthimin e një huaje;

• **Garancia** - nga një bankë, ose nga një institucion financiar me reputacion të lartë (përfshirë shoqëritë e sigurimit);

• **Pengje** - pronësi e huamarrësit, ose dorëzanësit dhe/ose çdo personi tjetër që merr përsipër të rëndojë me barrë pasurinë e tij, për të garantuar kthimin e një huaje. Pengu është një pasuri e qëndrueshme, e luajtshme, ose një send personal, që garanton huan, pronësia mbi të cilin transferohet nga klienti te banka.

• **Pjesëmarrja financiare** - bankat pranojnë si garanci aksionet/kuotat e zotëruara nga ortakët/aksionarët e shoqërisë dhe titujt sipas Ligjit "Për Titujt". Ky lloj kolaterali konsiderohet si garanci suplementare.

• **Marrëveshjet me palët e treta** - bankat pranojnë si garanci të pjesëshme marrëveshjet që klienti ka nënshkruar me palët e treta;

• **Garancitë nga bankat dhe/ose institucione të tjera financiare** - kjo garanci nënkupton letrën e garancisë, të lëshuar në favor të bankës kredituese nga banka dhe/ose institucione të tjera financiare, brenda ose jashtë vendit;

• **Dorëzanësi** - është një individ ose

biznes, i cili gëzon besueshmëri dhe reputacion financiar.

Orientimi i bankave drejt huadhënies së kolateralizuar lidhet me kujdesin në administrimin e fondeve gjatë investimit të tyre, duke qenë se cilësia e huas së kolateralizuar është më e lartë se huat e zbuluara. Kjo konfirmohet edhe në Raportin e Stabilitetit Financiar për gjashtëmujorin e dytë të vitit 2019, të Bankës së Shqipërisë, sipas të cilit ecuria e huas së kolateralizuar, e përcaktuar nga ecuria e huas me pasuri të paluajtshme, është përmirësuar gjatë periudhës së analizuar. Raporti i huave me probleme për këtë lloj huaje shënoi 10.7%, në fund të gjashtëmujorit të parë, nga rreth 12.7% një vit më parë. Rënia në stokun e huave me probleme për kredinë e kolateralizuar ka nisur që prej vitit 2016. Në krahasim me fundin e vitit 2018, raporti i huave me probleme për huat e kolateralizuara me pasuri të paluajtshme tregtare ra me 2.1 pikë përqindjeje, në nivelin 11.7%. Ky është niveli më i ulët i raportuar që prej vitit 2010. Huaja e kolateralizuar me para' në dorë vijon të mbajë nivelin më të ulët të raportit të huave me probleme.

Sipas të dhënave të publikuara në të njëjtin raport vërehet se, gjatë periudhës në fjalë, treguesit e cilësisë së portofolit të huas kredisë nuk kanë ndryshuar, ndërsa raporti i mbulimit me kolateral ka shënuar rënie. Në fund të muajit qershor, raporti i mbulimit me kolateral arriti në 77.4%, krahasuar me 79.6% një vit më parë.

Pavarësisht një rënieje të lehtë, mbulimi me kolateral i huas mbetet në nivele të larta. Kreditë me kolateral në formën e pasurive të paluajtshme zënë rreth 68% të kredisë së kolateralizuar dhe 53% të tepricës së huas. Teprica e kredisë së pakolateralizuar është zgjeruar me 2% gjatë periudhës së analizuar. Referuar llojit të kolateralit, pjesa më e madhe e huave të sistemit, mbi 50% e tyre, është e kolateralizuar me pasuri të paluajtshme. Brenda kësaj kategorie, kreditë për individët kanë një nivel më të lartë mbulimi me hipotekë, krahasuar me kreditë për bizneset.

Zhvillimet e tregut financiar

Zhvillimet në tregjet financiare ndërkombëtare, në drejtim të ofrimit të produkteve të ndryshme për mundësi investimi, kanë përcjellë nevojën për zhvillim edhe në tregun financiar shqiptar. Ky i fundit vlerësohet si potencial në rritje, duke qenë se likuiditeti është i lartë dhe format e investimit të kufizuara. Zgjerimi i këtyre mundësive do të sjellë përmirësim të infrastrukturës financiare, si në drejtim të diversifikimit të mënyrave të financimit për shoqëritë, ashtu edhe në drejtim të shtimit të mirëqenies financiare të vet investuesve, qofshin këta individë apo biznese. Kjo, sepse këto forma investimi ofrojnë norma interesi më të larta, për të kompensuar rrezikun e shtuar, krahasuar me investimet e zakonshme në depozita, ose tituj të qeverisë.

Një formë investimi alternative është tregu i obligacioneve korporative. Ky treg ka shfaqur zhvillime tejet pozitive gjatë viteve të fundit, duke rritur ndjeshëm volumet e emetimeve për financime afatmesme. Duke filluar nga dhjetori 2011, emetimi i obligacioneve nëpërmjet ofertave private ka qenë një burim financimi për banka, institucione financiare jo-banka dhe shoqëri tregtare. Obligacionet janë emetuar në monedhën vendase dhe në

valutë të huaj (EUR dhe USD). Sipas të dhënave nga AMF, shumica e pasqyruarve të obligacioneve të emetuara nëpërmjet ofertave private, në fund të vitit 2019, është rreth 7.449 miliardë lekë, nga të cilat peshën kryesore, rreth 53.2%, e zë monedha vendase.¹ Me përfshirjen e plotë të bursës shqiptare të titujve në tregtimin e obligacioneve të shoqërive, që do të emetojnë borxh nëpërmjet ofertës publike, do të rritet edhe mundësia e transparencës në treg, duke sjellë në mënyrë të drejtpërdrejtë edhe rritjen e edukimit financiar të investuesve.

Një formë tjetër investimi në zhvillim janë edhe fondet e investimeve. Fondi i investimit është një grupim i veçantë mjetesh i paregjistruar si person juridik, i krijuar në bazë të një kontrate, pas licencimit nga AMF-ja, dhe i administruar nga një shoqëri e posaçme. Kjo e fundit grumbullon mjetet monetare, ose të ngjashme, nëpërmjet ofertës publike të kuotave në fond. Mjetet investohen sipas parimit të diversifikimit të rreziqeve, në përputhje me këtë ligj dhe mbajtësit e kuotave të fondit kanë të drejtën jo vetëm të marrin pjesë proporcionalisht në fitimet e fondit, por, gjithashtu të kërkojnë, në çdo kohë, shlyerjen e kuotave të tyre.

Në një sipërmarrje të investimeve kolektive me ofertë publike, të paktën 90% e portofolit duhet të përbëhet nga tituj të transferueshëm dhe instrumente të tregut të parasë, që tregtohen në tregje të rregulluara, ose në një bursë titujsh në Republikën e Shqipërisë, në një shtet të BE-së apo në një shtet tjetër të lejuar nga AMF-ja; në kuotat e fondeve të investimit apo aksione të shoqërive të investimit; në depozita në institucione kreditimi, të regjistruara në Republikën e Shqipërisë, në një nga shtetet anëtare të BE-së ose në një shtet të lejuar nga AMF-ja; ose në instrumente financiare derivativë.

Sipas analizës së të dhënave për

tregun e fondeve të investimeve, në dhjetor 2019, vlera neto e mjeteve të fondeve arriti rreth 66.79 miliardë lekë, me një rritje prej 0.70 miliardë lekë ose 1.06%, krahasuar me dhjetor 2018. Ky treg dominohet kryesisht nga investimet në obligacione qeveritare, të cilat përbëjnë 66.82% të mjeteve të fondeve, me një rritje prej 5.47% krahasuar me fundin e 2018. Raporti i fundit i AM-së tregon se numri i anëtarëve që kanë investuar në fondet e investimit më dhjetor 2019 është 29,243, me një ulje prej 0.60% krahasuar me 2018². Tregu vendas ka një nivel të ulët të përdorimit të mundësive investuese, veçanërisht ato të ndryshme nga depozitat bankare dhe titujt qeveritarë. Kursimet e individëve në formën e depozitave, titujve dhe pjesëmarrjes në fonde investimi janë rritur, deri në qershor 2019, me rreth 19 miliardë lekë, duke arritur në total rreth 1,143 miliardë lekë. Zgjerimi i kursimeve përbëhet kryesisht nga depozitat e individëve në lekë dhe në valutë.

Mundësitë e zgjerimit të formave të kolateralit

Nevoja e bankave për të operuar drejt një huadhënieje të kolateralizuar sjell pamundësinë e mbështetjes financiare të një pjesë klientësh, të cilët nuk kanë më kolateral për të ofruar, por kanë investuar likuiditetin e tyre në forma të reja investimesh (obligacione korporative, fonde investimesh, etj.) Për këta të fundit, një mundësi e mirë është trajtimi i këtyre formave si kolateral gjatë kreditimit. Kështu, nga njëra anë investuesit përfitojnë të ardhurat që do të gjenerohen nga këta tituj dhe, nga ana tjetër, mbulojnë nevojat e tyre për likuiditet nëpërmjet kreditimit, duke shfrytëzuar si garanci të njëjtë tituj në fjalë. Ndërkohë që bankat përdorin gjerësisht titujt qeveritarë (bonot e thesarit dhe obligacionet) si kolaterale për huadhënien, përfshirja

¹ Analizë mbi përdorimin e monedhës kombëtare në tregjet financiare, nën mbikëqyrjen e AMF, shkurt 2020.

² Raporti Statistikor Tregu i Sipërmarrjeve të Investimeve Kolektive, dhjetor 2019.

e formave të tjera të titujve financiarë, do të sjellë drejtpërdrejt edhe rritjen e kreditimit në nivel sistemi. Këtu vlen të përmendet edhe mundësia e zbutjes së rrezikut, nëpërmjet transferimit të tij drejt entiteteve me baza më të shëndetshme financiare, se sa ekspozimit në riskun që mund të ketë huamarrësi.

Vlerësimi i bankave mbi rreziqet kryesore sistematike në vend, sipas vrojtimit më të fundit të Bankës së Shqipërisë për gjashtëmujorin e parë të 2019, rendit në vendet e para edhe rrezikun e vështirësive në ekzekutimin e kolateraleve, pas rrezikut politik dhe atij lidhur me zhvillimin ekonomik të vendit. Kolaterale të formës së titujve të borxhit, ose në kuota të fondeve të investimit vërehet se kanë një nivel tregtueshmërie dhe likuiditeti të lartë, në krahasim me kolaterale të përdorura gjerësisht

në formën e pasurive të paluajtshme dhe atyre të luajtshme, përveç rastit të mbulimit me kolateral cash nga ana e klientëve. Përmendim këtu që, në lidhje me ekzekutimin e mundshëm të kolateraleve në formën e kuotave të fondeve të investimit, me ligj përcaktohet shlyerja e kuotave brenda një periudhe kohore prej 7 ditësh nga kërkesa e zotëruesit të këtyre kuotave, ose sipas urdhër ekzekutimit përkatës.

Vlerësimi në rrezik dhe nevoja për kapital, në rast të përdorimit si kolateral të fondeve të investimit, veçanërisht për ato që janë aktualisht ekzistuese në tregun vendas, të cilat karakterizohen nga fakti që kanë gati plotësisht ekspozim ndaj qeverisë shqiptare dhe bankave vendase, ka një efekt të njëjtë sikur vet bankat të zotëronin mjetet që përbëjnë këto fonde investimi. Me pak fjalë, kjo nënkupton peshimet e ulëta me

rrezik që kanë titujt qeveritarë në lek dhe ekspozimet me institucionet e mbikëqyrura.

Çështje për t'u konsideruar referuar lehtësisht të proceseve dhe shpërndarjes së gjerë të këtyre instrumenteve paraqiten në drejtim të përshtatjes së akteve rregullative dhe njëkohësisht në drejtim të zhvillimit të tregut të kapitaleve, për rritjen e tregtueshmërisë së tyre. E gjithë kjo do të japë një kontribut të rëndësishëm në zhvillimin e tregut vendas të letrave me vlerë, duke rritur mundësitë e shoqërive private për të diversifikuar burimet e financimeve në treg; do të rrisë mirëqenien e investuesve, duke i ofruar alternativa përfituese investimi; do të nxisë kreditimin në treg, duke i dhënë mundësinë institucioneve financiare të mbështesin nevojat për likuiditet me bazë kolateralin alternativ.

CredinsONLINE ☰

LIDHU!

me Credins Online
Banka në dorën tuaj!

 CREDINS bank

www.bankacredins.com
Tel.: +355 4 53 53 000

